

פרשת בשלח

Ari.kahn@biu.ac.il

1. שמות פרק יג, יז-כב

(יז) ויהי בשלח פרעה את־העם ולא־נתתם אֱלֹהִים דָּרָךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹהִים פְּנֹי־נַחְתֶם הַעַם בְּרֹאֲתָם מִלַּחְמָה וְשָׁבוּ מִצְרַיִמָּה: (יח) ויִסָּב אֱלֹהִים אֶת־הָעָם דָּרָךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וְחַמְשִׁים עָלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (יט) ויִקַּח מֹשֶׁה אֶת־עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשָּׂבִיעַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פִּקֹּד אֱלֹהִים אֹתְכֶם וְהִעֲלִיתֶם אֶת־עֲצָמֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם: (כ) ויִסְעוּ מִסֹּפֶת יַם־סוּף בְּאֶתְמֹת הַמִּדְבָּר: (כא) וְה' הִלִּיךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וְלַיְלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לְלַכֵּת יוֹמָם וְלַיְלָה: (כב) לֹא־יָמִישׁ עַמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַיְלָה לִפְנֵי הָעָם: פ

(17) It happened, when Pharaoh had let the people go, that God didn't lead them by the way of the land of the Philistines, although that was near; for God said, "Lest perhaps the people change their minds when they see war, and they return to Egypt"; (18) but God led the people around by the way of the wilderness by the Red Sea ; and the children of Israel went up armed out of the land of Egypt. (19) Moses took the bones of Joseph with him, for he had made the children of Israel swear, saying, "God will surely visit you, and you shall carry up my bones away from here with you." (20) They took their journey from Succoth, and encamped in Etham, in the edge of the wilderness. (21) God went before them by day in a pillar of cloud, to lead them on their way, and by night in a pillar of fire, to give them light, that they might go by day and by night: (22) the pillar of cloud by day, and the pillar of fire by night, didn't depart from before the people.

2. רש"י שמות פרשת בשלח פרק יג פסוק יח

וחמשים. אין חמושים אלא מזינים; (לפי שהסבן במדבר הוא גרם להם שעלו חמושים, שאלו הסבן דרך ישוב, לא היו מחמשים להם כל מה שצריכין, אלא פאדם שעובר ממקום למקום ובדעתו לקנות שם מה שיצטרך, אבל כשהוא פורש למדבר צריך לזמן לו כל הצורך; ומקרא זה לא נכתב כי אם לשבר את האזן, שלא תתמה במלחמת עמלק ובמלחמת סיחון ועוג ומדן מהיכן היו להם כלי זין שהפכו אותם בחרב) וכן הוא אומר "ואתם תעברו חמשים" (יהושע א'), וכן תרגמו אנקלוס "מזרזין", כמו "וירק את חניכיו" (בראשית י"ד) – וזרזו. דבר אחר, חמשים אחד מחמשה יצאו וארבעה חלקים מתו בשלשת ימי אפלה (מכילתא):

The word חמשים means provided with weapons (Mekhilta d'Rabbi Yishmael 13:19:2). — [Because He led them by a circuitous route through the wilderness He brought it about that they went up from Egypt well-provided; for had He led them circuitously by the route of an inhabited district they would not have provided for themselves every thing that they needed, but only a part, like a person who is travelling from place to place and intends to purchase there whatever he will require. But if he were setting out for the wilderness he must provide all that he will require. — This verse (statement in the verse) is written only with the view of making the ear understand (preparing you for a later statement) viz., that you should not wonder with regard to the war with Amalek and the war with Sihon and Og and Midian

where they obtained weapons, since they smote them with the sword]. In a similar sense it says, (Joshua 1:14) "and ye shall pass over armed (חמשים)". Onkelos, too, translated it by מזרזין which signifies "armed" in Aramaic, just as he translates the word וירק in (Genesis 14:14) את הניכיו which means, "And he armed his trained servants" by וזריז. Another explanation of חמשים is: only one out of five (חמשה) went forth from Egypt, and four parts of the people died during the three days of darkness because they were unworthy of being delivered (Mekhilta d'Rabbi Yishmael 13:19:3; cf. Rashi on 10:22).

3. מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויהי פרשה ג

שמעון איש קטרון אומר בזכות עצמות של יוסף אני קורע להם את הים שנ' ויעזוב בגדו אצלה וינס החוצה (בראשית לט יב) וכתוב הים ראה וינס (תהלים קיד ג).

4. שמות פרק יז

(ז) ויקרא שם המקום מסה ומריבה על-ריבו בגני ישראל ועל נפתם את-ה' לאמר הגיש ה' בקרבנו אם-אין: פ (ח) ויבא עמלק וילחם עם-ישראל ברפידים: (ט) ויאמר משה אל-יהושע בחר-לנו אנשים וצא הלחם בעמלק מחור אנכי נצלב על-ראש הגבעה ומטה האלהים בנדי: (י) ויעש יהושע כאשר אמר-לו משה להלחם בעמלק ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה: (יא) והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יגיש ידו וגבר עמלק: (יב) וידי משה כבדים ויקחו-אבן וישעו וישעו וישעו עליה ואהרן וחור תמכו בידיו מזה אהל ומזה אהל ויהי ידיו אמונה עד-בא השמש: (יג) ויחלש יהושע את-עמלק ואת-עמו לפי-קרב: פ (יד) ויאמר ה' אל-משה כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע כ-מחה אמתה את-זכר עמלק מתחת השמים: (טו) ויבן משה מזבח ויקרא שמו ה' נסי: (טז) ויאמר כ-יד על-כס זה מלחמה לה' בעמלק מדר דר: פ

(7) He called the name of the place Massah, and Meribah, because the children of Israel quarreled, and because they tested Hashem, saying, "Is God among us, or not?"

(8) Then Amalek came and fought with Israel in Rephidim. (9) Moses said to Joshua, "Choose men for us, and go out, fight with Amalek. Tomorrow I will stand on the top of the hill with God's rod in my hand." (10) So Joshua did as Moses had told him, and fought with Amalek; and Moses, Aaron, and Hur went up to the top of the hill. (11) It happened, when Moses held up his hand, that Israel prevailed; and when he let down his hand, Amalek prevailed. (12) But Moses' hands were heavy; and they took a stone, and put it under him, and he sat on it. Aaron and Hur held up his hands, the one on the one side, and the other on the other side. His hands were steady until sunset. (13) Joshua defeated Amalek and his people with the edge of the sword.

(14) God said to Moses, "Write this for a memorial in a book, and rehearse it in the ears of Joshua: that I will utterly blot out the memory of Amalek from under the sky." (15) Moses built an altar, and called its name God our Banner. (16) He said, "Yah has sworn: 'God will have war with Amalek from generation to generation.'"

5. רש"י שמות פרשת בשלה פרק יז פסוק טז

כִּי־יָדָל עַל־כַּסּ לֵה - יָדוּ שָׁל הַקֶּבֶ"ה הַיְרֻמָּה לְשָׁבַע בְּכֶסֶאָו לְהִיּוֹת לוֹ מִלְחָמָה וְאִיבָה בְּעַמְלָק עוֹלָמִית, וּמָהוּ כַסּ וְלֹא נֶאֱמַר כֶּסֶא? וְאַף הַשֵּׁם נִחְלַק לְחֻצּוֹ? נִשְׁבַּע הַקֶּבֶ"ה שְׁאִין שָׁמוֹ שְׁלָם וְאִין כֶּסֶאָו שְׁלָם עַד שְׁיִמְחָה שָׁמוֹ שָׁל עַמְלָק כָּלוּ, וְכְשִׁימְחָה שָׁמוֹ יִהְיֶה הַשֵּׁם שְׁלָם וְהַכֶּסֶאָ שְׁלָם, שְׁנֶאֱמַר "הָאֵיב תִּמּוּ חֲרָבוֹת לְנִצָּח" (תהלים ט), זֶהוּ עַמְלָק שְׁכַתּוּב בּוֹ "וְעִבְרָתוֹ שְׁמֵרָה נִצָּח" (עמוס א'), "וְעָרִים נִתְשַׁתָּ אָבֵד זְכָרָם הִמָּה" (תהלים שם), מָהוּ אוֹמֵר אַחֲרָיו? "וְהָ לְעוֹלָם יֵשֵׁב" הָרִי הַשֵּׁם שְׁלָם, "כּוֹנֵן לְמִשְׁפַּט כֶּסֶאָו" הָרִי כֶּסֶאָו שְׁלָם: BECAUSE THE HAND IS UPON THE THRONE OF JAH – the hand of the Holy One, blessed be He, is raised to swear by His throne that He will have war and enmity against Amalek to all eternity. And what is the force of כַּסּ — why does it not say as usual כֶּסֶא? And the Divine Name, also, is divided into half (יה is only the half of the Tetragrammaton)! The Holy One, blessed be He, swears that His Name will not be perfect nor His throne perfect until the name of Amalek be entirely blotted out. But when his name is blotted out then will His (God's) Name be perfect and His throne perfect, as it is said, (Psalms 9:7) "The enemy is come to an end, he whose swords were for ever" — and this refers to Amalek of whom it is written, (Amos 1:11; the paragraph is a prophecy against Edom — Esau — the father of Amalek) "he kept his wrath for ever". The verse in the Psalm continues: "and thou didst uproot enemies, their very memorial is perished", What does it say immediately after this? (Psalms 9:8) "But the Lord (the Divine Name as given here is the Tetragrammaton) shall now remain for ever" — you see that the Name will be perfect (after Amalek is entirely rooted out as is mentioned in v. 7); "He establishes his throne (כַּסּ not כֶּסֶא) in righteousness" — so you see that His throne will then be perfect (Midrash Tanchuma, Ki Tisa 11).

6. שמות פרק כד,

(יג) וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהִי־שָׁעַ מִשְׁרָתוֹ וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל־הַר הָאֱלֹהִים: (יד) וְאֶל־הַזִּקְנִים אָמַר שְׁבוּ־לִנּוּ כְּזֶה עַד אֲשֶׁר־נִשׁוּב אֲלֵיכֶם וְהִנֵּה אֶחָד וְחֹרֵר עִמָּכֶם מִי־בָעַל דְּבָרִים יִגַּשׁ אֲלֵיכֶם: (13) Moses rose up with Joshua, his servant, and Moses went up onto God's Mountain. (14) He said to the elders, "Wait here for us, until we come again to you. Behold, Aaron and Hur are with you. Whoever is involved in a dispute can go to them."

7. שמות פרק לא, ב

רָאָה קְרָאתִי בְשֵׁם בְּצִלְאֵל בֶּן־אֲוִרִי בֶן־חֹרִי לְמִטָּה יְהוּדָה:

(2) "Behold, I have called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah:

8. במדבר פרק יג,

(ח) לְמִטָּה אֶפְרַיִם הוֹשֵׁעַ בֶּן־נּוּן: ... (טז) ... וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ בֶּן־נּוּן יְהוֹשֻׁעַ:

(8) Of the tribe of Ephraim, Hoshea the son of Nun... (16) These are the names of the men who Moses sent to spy out the land. Moses called Hoshea the son of Nun Joshua.

9. שמות רבה (וילנא) פרשת תצוה פרשה לח

ומלאת בו מלאת אָבֹן, פִּיצַד הָיוּ נְתוּנִים, טוֹר אֲדָם פִּטְדָה וּבְרָקָת, עַל אֲדָם הָיָה כְּתוּב, אֲבָרָהֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב רְאוּבֵן. עַל פִּטְדָה הָיָה כְּתוּב, שְׁמֵעוֹן. עַל בְּרָקָת הָיָה כְּתוּב, לוֹי. וְהַטּוֹר הַשְּׁנִי נוֹפֵךְ סְפִיר וְיִהְיֶה, עַל נוֹפֵךְ הָיָה כְּתוּב, יְהוּדָה. עַל סְפִיר הָיָה כְּתוּב, יִשְׁשַׁכָּר. עַל יִהְיֶה הָיָה כְּתוּב, זְבוּלוֹן. וְהַטּוֹר הַשְּׁלִישִׁי לְשֵׁם שָׁבוּ וְאַחֲלָמָה, עַל לְשֵׁם הָיָה כְּתוּב, דָּן. עַל שָׁבוּ הָיָה כְּתוּב, נַפְתָּלִי. עַל אַחֲלָמָה הָיָה כְּתוּב, גָּד. וְהַטּוֹר הָרְבִיעִי תְרַשִׁישׁ וְשֵׁהֶם וְיִשְׁפָה, עַל תְּרַשִׁישׁ הָיָה כְּתוּב, אָשֶׁר. עַל שֵׁהֶם הָיָה כְּתוּב, יְהוֹסֵף. עַל יִשְׁפָה הָיָה כְּתוּב, בְּנִימִין שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל:

10. עובדיה פרק א, יח

(יח) וְהָיָה בֵּית־יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהִכָּה וּבֵית עֵשָׂו לְקֹשׁ וְדָלְקוּ בָהֶם וְאֶכְלוּם וְלֹא־יִהְיֶה שָׂרִיד לְבֵית עֵשָׂו כִּי ה' דִּבֶּר:

(18) And the house of Jacob shall be a fire, And the house of Joseph a flame, And the house of Esau for stubble, And they shall kindle in them, and devour them; And there shall not be any remaining of the house of Esau; For the Lord hath spoken.

11. בראשית פרק ל,

(כג) וַתֵּהָרֵם וַתֵּלֵד בֵּן וַתֹּאמֶר אֶסְפָּא אֱלֹהִים אֶת־הַרְפָּתִי: (כד) וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יוֹסֵף לֵאמֹר יוֹסֵף ה' לִי בֵן אֶחָד: (כה) וַיְהִי כִּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת־יוֹסֵף וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־לְבָן שְׁלַחְנִי וְאַל־כָּה אֶל־מְקוֹמִי וְלֹא־רָצִי: (23) She conceived, bore a son, and said, "God has taken away my reproach." (24) She named him Joseph, saying, "May Hashem add another son to me." (25) It happened, when Rachel had borne Joseph, that Jacob said to Laban, "Send me away, that I may go to my own place, and to my country.

12. רש"י בראשית פרשת ויצא פרק ל פסוק כה

כאשר ילדה רחל את יוסף. משנולד שטנו של עשו, שנאמר וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהִכָּה וּבֵית עֵשָׂו לְקֹשׁ (עובדיה א'), אש בלא להכה אינו שולט למרחוק, משנולד יוסף בטח יעקב בהקב"ה ורצה לשוב:

WHEN RACHEL HAD BORN JOSEPH – after the birth of him who was to become Esau's adversary (Genesis Rabbah 73:7) — as it is said (Obadiah 1:18) "And the house of Jacob shall be a fire, and the house of Joseph a flame and the house of Esau for stubble". Fire (Jacob) that has no flame (Joseph) has no effect at a distance. Therefore, when Joseph was born Jacob put his trust in the Holy One, blessed be He, and wished to return home (Obadiah 1:18).

13. פסיקתא רבתי (איש שלום) פסקא יב - זכור

ד"א למה אמר משה ליהושע צא הלחם מפני שהוא מבני בניה של רחל אשר קרד בדרך ויזנב בכך כל הנחשלים אחריו [וגו'] ולא ירא אלהים (דברים כ"ה י"ח). ד"א למה עשו נפל ביד יוסף אלא יוסף קטן בן זקונים ועשו הנה קטן נתתיך בגוים (עובדיה א' ב') יבא עשו הקטן (שקראתו) [שקראתי] ויפול ביד יוסף הקטן. ד"א כל השבטים נשתתפו במכירתו של יוסף לפיכך אין אחד מן השבטים (יכול) להזדווג לו שאינם יכולים לישא וליתן עמו. ד"א עשו היה בכור ובמעשיו הרעים איבד את בכורתו יוסף הוא היה הקטן ובמעשיו הטובים זכה לבכורה יבואו מעשיו הטובים ויפרעו מן עשו שהיה בכור ואיבד את בכורתו במעשים הרעים. ... ד"א יוסף גדל בין שני רשעים בין פוטיפר [ופרעה] ולא למד ממעשיהם עשו גדל בין ב' צדיקים ולא למד ממעשיהם אמר הקדוש ברוך הוא יבא יוסף שגדל בין

ב' רשעים ולא למד ממעשיהם ויפרע מן עשו שלא למד ממעשיהם. ד"א יבא יוסף ששילם לאחיו טובה תחת רעה ועשו שילם רעה תחת טובה אמר הקדוש ברוך הוא יבא יוסף וכו'. ... ד"א עשו טינף עצמו בעריות ובשפיכות דמים, מה שדרש ר' אבוה בן [חמש] (שבט) עשרה שנה וכו', ויוסף גדר עצמו מן העבירה ומן שפיכת דמים, מן הערוה וימאן ויאמר אל אשת אדוניו וגו' (שם/בראשית/ ל"ט ח'), ומן שפיכת דמים שנאמר אתם חשבתם עלי רעה וגו' (שם/בראשית/ נ' כ') ולפיכך יפול זה ביד זה. דבר אחר עשו ביקש להרוג את אחיו על רדפו בחרב אחיו (עובדיה שם) ויוסף מנחם את אחיו וזנם וכילכלם וינחם אותם וידבר על לבם אנכי אכלכם/אכלכל/אתכם (בראשית נ' כ"א) לפיכך יפול זה ביד זה. ד"א בעמלק כתיב ולא ירא אלהים וביוסף כתיב את האלהים אני ירא (שם/בראשית/ מ"ב י"ח), א"ר יהושע בן לוי אף לעתיד לבא עתידין ראשי השבטים להזדווג עם שרו של עשו ואינו נופל בידם וכיון ששרו של יוסף בא ומזדווג לו מיד הוא נופל לפניו, למה, שכל אחד ואחד כשבא להזדווג לו מיד הוא מסלקו בתשובות, לראובן אומר נחשדת על אשת אביך, לשמעון וללוי אומר אף אתם הרגתם את שכם, וליהודה אומר אף אתה נחשדת על כלתך, ולכל השבטים הוא מסלק לומר אתם מכרתם את אחיכם, כיון ששרו של יוסף בא להזדווג לו מיד נופל לפניו שאין לו מה להשיבו וְהָיָה בֵּית־יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהֵבֶה (עובדיה א' י"ח) ומִיַּד וְדָלְקוּ בָהֶם וְאֶכְלֹם וְלֹא־יִהְיֶה שְׂרִיד לְבֵית עֵשָׂו (שם/עובדיה א') הנה היו כקש [אש] שרפתם [לא יצילו את נפשם מיד להבה] (ישעיה מ"ז י"ד), עם שרי כל השבטים יכול שרו של עשו לישא וליתן, אבל עם יוסף אינם יכולים להציל נפשם מיד להבה... ואהרן וחור תמכו בידי אהרן בזכות הכהונה וחור בזכות המלכות. ... ד"א כי יד א"ר יהושע בן לוי בשם רבי אלכסנדרוס כיון שפשט ידיו של עמלק בכסאו של הקדוש ברוך הוא והייתה ירושלים כסא ה' (ירמיה ג' י"ז) מיד הוא נעקר מן העולם, כתוב אחד אומר מלחמה לה' בעמלק (שמות שם/י"ז) וכתב/וכתוב/ אחד אומר תמחה את זכר עמלק עד שלא פשט ידו בירושלים תמחה את זכר עמלק כיון שפשט ידו מלחמה לה' בעמלק. ד"א על כס יה' אינו אומר כן אלא יה' א"ר לוי בשם ר' חמא בי רבי חנינא כביכול כל זמן שזרעו של עמלק בעולם לא השם שלם ולא הכסא שלם נעקר זרעו של עמלק הכסא שלם והשם שלם, אמר דוד האויב תמו חרבות לנצח וערים נתשת אבד זכרם המה (תהלים ט' ז'), מה כתב אחריו, וה' לעולם ישב כונן למשפט כסאו (שם/תהלים ט' ח').